asehaldamiskorra maksmapaneku järgi uus. Linn jaotati kolmeks linnajaoks: esimese linnajao moodustas kesklinn, teise — Riia uuli ümbruskonnas asuv eeslinn ja kolmanda — teisel pool Emajõge Peterburi uuli ümbruskonnas asuv eeslinn. 1786. a. nummerdati Tartus linnapea Kleini käsul kõik majad ja platsid. 1764. a. oli Tartus (Sahmeni järgi) umbes 400 maja, neist pooled alevites. Ainult 31 maja oli kivist[1]), kõik teised puust. Kümme aastat hiljemini ulatus majade arv (Hupeli järgi) juba 570-ni, neist 178 kesklinnas, 152 Peterburi, 165 Riia ja 75 Jakobi eeslinnas. Pärast 1775. a. tulikahju tõuseb ehituslaenu abil ehitatavate kivimajade arv jõudsasti. 1792. a. pakub majade suhtes juba järgmist pilti. Esimeses linnaosas leiame 72 kivi- ja 107 puumaja ja 45 tühja platsi, kokku 224 numbrit, teises linnaosas — 185 maja, neist 2 kivist, ja 29 tühja platsi, kokku 214 numbrit, ja kolmandas linnaosas — 172 maja, neist 2 kivist, ja 18 ehistamata platsi, kokku 190 numbrit. Hoolimata suurest tühjade ehitusplatside arvust omandas Tartu aastasaja lõpuks oma uute kivimajadega, kivisillaga ja raekojaga võrdlemisi aastasaja esimese poolega tunduvalt nägusama ilme. Tõhtsama tulikahjude vastu võitlemise otstarbel anti 1765. a. uus Brandordnung välja, mis parandab ja täiendab eelmisi sellesisulisi määrustikke. Ka samal aastal maksmapandud uus Nachtwacheordnung peab eeskätt tulikahjude ärahoidmist silmas. Pandi ametisse 10 öövahti, enamasti väljateeninud sõdurid, kes pidid öösiti vahti pidama — mihklipäevast lihavõtteni kella 9-st õhtul kella 6-ni hommikul, lihavõttest mihklipäevani kella 10-st õhtul kella 4-ni hommikul. Öövahtide palga katteks pandi majadele eriline maks peale, kuna valve nende järgi usaldati korterikolleegiumi hooleks.

Rahvastiku üldarvus ei sündinud XVIII sajandi teisel poolel suuremaid muutusi. Rahva-arv oli selle perioodi algusel tõusnud üle 3000 isiku ega näidanud nüüd mingit kalduvust järsemaks tõusuks. 1774. a. elas Tartus 3300 isikut (Hupeli teatel). 1790. aastaks oli see arv tõusnud ainult 3603 isikuni. Usu järgi jagunes Tartu rahvastik viimatimainitud aastal järgmiselt: luteriusulisi 3257, kreeka-katoliku usku — 337, katoliiklasi 7 ja reformiste 2. Rahvuse järele oli venelasi 337, sakslasi 1630, eestlasi 1625, rootslasi 9 ja poolakaid 2 isikut, kuna juudid täiesti puudusid. Kaubanduse ja käsitöö alal teotseva kodanikkonna kõrval etendasid Tartus teatavat osa ka teised rahvastiku elemendid — aadlisoost ametnikud, literaadid, venelased ja eestlased, kes valitseva saksa elemendiga ei assimileerunud. Venelastest olid paljud Sise-Venemaa mõisnikkude pärisorjad, kes kohtadelt ära lubatud äri ajama teatava iga-aastase maksu eest. Kuuludes üldiselt asevalitseja võimkonda, omasid venelased siin siiski oma kogukondlikku korraldust, mille eesotsas seisis asevalitsejale alluv vanem. Asehaldamiskorra maksmapaneku järel avanes Tartu venelasil võimalus pääseda kodanikkonna liikmeks. Nii võeti 1787. a. septembris korraga 11 venelast Tartu kodanikeks vastu. Eestlaste seisukord püsis üldjoontes endisena. Ainult näib asehalduse-ajajärgul ka nende iseteadvus kasvanud olevat. Rae loal olid (Hupeli teatel) eesti voorimehed ja kalamehed võinud oma tsunftid ellu kutsuda. 1794. a. tegid 6 eesti soost „talupoja-rätsepat" katset saksa rätsepatetsunfti pääseda, kuid magistraat ja rätsepatetsunft lükkasid nende palve tagasi. Mõned eestlasist näivad olevat saavutanud teatava jõukuse. Nii andsid a. 1788 neli eesti soost kalakaupmeest — Jakob Tönnissohn, Jaan Kordt, Andreas Raudjall ja Johann Kirsa — oma vara üle 1000 rubla suurusena üles. 479 majaomanikust olid 1786. a. Bürgerbuch'i järgi 117 eestlased, kes omasid enamasti

1) Nende loend S a h m e n i Tartu linna kirjelduses, Missivbuch a. 1764.

Tartu, lk. 116